

DUŠAN MIKUŠOVIČ

NEPRIŠLI SME VRAŽDIŤ

SKUTOČNÝ PRÍBEH Z ROKU 1927
O NAJKRVAVEJŠEJ BANKOVEJ LÚPEŽI
V SLOVENSÝCH DEJINÁCH

N

DUŠAN MIKUŠOVIČ

NEPRIŠLI
SME VRAŽDITĚ

DUŠAN MIKUŠOVIČ

NEPRIŠLI SME VRAŽDIŤ

SKUTOČNÝ PRÍBEH Z ROKU 1927
O NAJKRVAVEJŠEJ BANKOVEJ LÚPEŽI
V SLOVENSKÝCH DEJINÁCH

Autor: © Dušan Mikušovič

Vydal: © N Press, s. r. o., v roku 2024 ako svoju 142. publikáciu

Vydanie prvé

ISBN 978-80-8230-323-3

OBSAH

ŽELANIE	11
ZLOČIN	19
ÚTEK	55
VRAŽDA	107
PROCES	129
MILOŠŤ	207
TREST	227
OSUDY	241
DOSLOV	255
PRÍLOHA	261
PRAMENE A LITERATÚRA	283
INDEX DOKUMENTOV	289

Buduje se úvěr.

Kezvláště úrodného byla pšenice... Konečně úrodného byla pšenice... Konečně úrodného byla pšenice...

Čeká i vzhled podnikavý se zvedá... Čeká i vzhled podnikavý se zvedá... Čeká i vzhled podnikavý se zvedá...

Uhláčené pozemky a vypořádá úlohy... Uhláčené pozemky a vypořádá úlohy... Uhláčené pozemky a vypořádá úlohy...

Složený úrok tedy za předchozího... Složený úrok tedy za předchozího... Složený úrok tedy za předchozího...

Drobná půjčka k tomu byla... Drobná půjčka k tomu byla... Drobná půjčka k tomu byla...

Uvěřování se tedy vzhledem... Uvěřování se tedy vzhledem... Uvěřování se tedy vzhledem...

Vše podnikavý úvěr se vzhledem... Vše podnikavý úvěr se vzhledem... Vše podnikavý úvěr se vzhledem...

malý úhran si větší rány a větší... malý úhran si větší rány a větší... malý úhran si větší rány a větší...

Národní ústřední finanční... Národní ústřední finanční... Národní ústřední finanční...

Chomutovské je postavení... Chomutovské je postavení... Chomutovské je postavení...

Společný středník a závaznosti... Společný středník a závaznosti... Společný středník a závaznosti...

Váha úvěru se... Váha úvěru se... Váha úvěru se...

Základní úrok tedy za předchozího... Základní úrok tedy za předchozího... Základní úrok tedy za předchozího...

Drobná půjčka k tomu byla... Drobná půjčka k tomu byla... Drobná půjčka k tomu byla...

Uvěřování se tedy vzhledem... Uvěřování se tedy vzhledem... Uvěřování se tedy vzhledem...

Vše podnikavý úvěr se vzhledem... Vše podnikavý úvěr se vzhledem... Vše podnikavý úvěr se vzhledem...

veliký rány dle všechny... veliký rány dle všechny... veliký rány dle všechny...

Chomutovské je postavení... Chomutovské je postavení... Chomutovské je postavení...

Společný středník a závaznosti... Společný středník a závaznosti... Společný středník a závaznosti...

Váha úvěru se... Váha úvěru se... Váha úvěru se...

Základní úrok tedy za předchozího... Základní úrok tedy za předchozího... Základní úrok tedy za předchozího...

Drobná půjčka k tomu byla... Drobná půjčka k tomu byla... Drobná půjčka k tomu byla...

Uvěřování se tedy vzhledem... Uvěřování se tedy vzhledem... Uvěřování se tedy vzhledem...

Vše podnikavý úvěr se vzhledem... Vše podnikavý úvěr se vzhledem... Vše podnikavý úvěr se vzhledem...

Vzhledem je v zákluku.

Chomutovské je postavení... Chomutovské je postavení... Chomutovské je postavení...

Společný středník a závaznosti... Společný středník a závaznosti... Společný středník a závaznosti...

Váha úvěru se... Váha úvěru se... Váha úvěru se...

Základní úrok tedy za předchozího... Základní úrok tedy za předchozího... Základní úrok tedy za předchozího...

Drobná půjčka k tomu byla... Drobná půjčka k tomu byla... Drobná půjčka k tomu byla...

Uvěřování se tedy vzhledem... Uvěřování se tedy vzhledem... Uvěřování se tedy vzhledem...

Vše podnikavý úvěr se vzhledem... Vše podnikavý úvěr se vzhledem... Vše podnikavý úvěr se vzhledem...

Vše podnikavý úvěr se vzhledem... Vše podnikavý úvěr se vzhledem... Vše podnikavý úvěr se vzhledem...

Lupiči předali banku ve Velké Byčči.

Společný středník a závaznosti... Společný středník a závaznosti... Společný středník a závaznosti...

Váha úvěru se... Váha úvěru se... Váha úvěru se...

Základní úrok tedy za předchozího... Základní úrok tedy za předchozího... Základní úrok tedy za předchozího...

Drobná půjčka k tomu byla... Drobná půjčka k tomu byla... Drobná půjčka k tomu byla...

Uvěřování se tedy vzhledem... Uvěřování se tedy vzhledem... Uvěřování se tedy vzhledem...

Vše podnikavý úvěr se vzhledem... Vše podnikavý úvěr se vzhledem... Vše podnikavý úvěr se vzhledem...

Vše podnikavý úvěr se vzhledem... Vše podnikavý úvěr se vzhledem... Vše podnikavý úvěr se vzhledem...

ČEJŠÍ KROČEJE.

Čeští lidé... Čeští lidé... Čeští lidé...

„Nemíním projevovat za mák sympatie k dobrodružné živnosti vrahů a lupičů; ale těch posledních několik těžkých zločinů vyčnívalo, abych tak řekl, nad běžný průměr; bylo v tom něco zrovna amerického; připomínalo to starou tradici velkých banditů s jejich odvahou a drzostí; zkrátka, není to jaksi naše.

V našem stylu jsou upatlané a nešikovné zločiny pro několik krejcarů: zavraždění flašinetáře nebo trafikantky. Tyto organisované útoky na pokladny a banky, tento otevřený boj s četníky, zbraň proti zbrani, je forma zločinnosti u nás dosud nebývalá a soudil bych, že snad i jaksi importovaná zvenčí.

Druhé dva případy, ten moravský i ten z Bytče, mají styl zcela západní; je to přímý boj banditismu se společností a její organisovanou mocí. Vraždíme nad své poměry, tak jako žijeme nad své poměry; není to zcela přiměřené k rázu našeho života.“

**Karel Čapek: Divoký západ,
8. apríla 1927, Lidové noviny**

ŽELANIE

Streda 30. októbra 1929

Bolo jasné, že ide na smrť. Bolo to jasné, už keď ho včera popoludní vyviedli z jeho leopoldovskej cely, spúťali mu ruky aj nohy a posadili ho do policajného auta, smerujúceho do Bratislavy. Četníkom, ktorí ho sprevádzali, to aj povedal. „Viem, že ma čaká poprava.“ Oni – ani nikto iný – mu dôvod prevozu do Bratislavy zatiaľ nevysvetlili.

Noc strávil sám, vo väznici bratislavského krajského súdu, na rohu Kozej a Konventnej ulice. Jedinú spoločnosť mu robili dozorcovia, ktorých postavili pred jeho celu, stráženú najprísnejšie zo všetkých. Poznal to tu. Je to presne rok, čo ho v tejto istej budove, za týmito istými múrmi, súdili. Počas dvanástich mesiacov, ktoré od rozsudku strávil v base v Leopoldove, to veľakrát vyzeralo, že mu trest zmiernia – že nakoniec neodvisne. „V právnických kruhoch prevláda názor, že v kancelárii prezidenta bude žiadosť o milosť vybavená priaznivo,“ písalo sa v jednom z mnohých novinových článkov, ktorých titulky lákali čitateľov na senzačný príbeh o nebezpečnom zločincovi. Lenže právnické kruhy sa mýlili.

O pol desiatej ráno ho predviedli pred zástup známých tvári. Všetkých už totiž predtým videl. Kolomana Boreckého, svojho advokáta, samozrejme, poznal najlepšie. Štátny zástupca Jaromír Formánek proti nemu pred rokom na súde prednášal obžalobu. A trojica sudcov – vrchný radca Ferdinand Pásek, František Mazal a Artur Knapp – sedela v senáte sudcu Terebessyho, ktorý vlani tak prísne viedol jeho proces. Ich úloha tu, v tejto dočasnej bratislavskej cele, bola krátka.

„Lajos Bognár, prezident republiky zamietol vašu žiadosť o milosť. Rozsudok bude vykonaný do 24 hodín,“ oznámil sudca Pásek, sucho a v maďarčine, tak, aby tomu odsúdený rozumel. Potom ešte raz prečítal verdikt, ktorý si Bognár vypočul už pred rokom. Ešte raz mu pripomenul zločiny, za ktoré ho pošlú na šibenicu a za ktoré ho volajú vrahom, lupičom, banditom – či beštiou. Trestanec sledoval procesiu právnikov ticho a odovzdane. Keď počúval zoznam svojich hriechov, na ostatných v miestnosti pôsobil pokojne, ale v jeho tvári badali náznak cynizmu.

„Na mojom osude mi nezáleží,“ povedal nakoniec, skoro výsmešne. Keď sudca Pásek dočítal rozsudok, Bognárovi oznámil, že ako odsúdený má – v medziach zákona – právo vysloviť posledné želanie. Zločinec však mlčal.

„Čo si želáte?“ spýtal sa Pásek znovu.

„*Értésítsék az anyámat, hogy ha még életben akar látni, jöjjön gyorsan...* Dajte mojej matke vedieť, že ak ma chce vidieť živého, mala by prísť rýchlo,“ poprosil nakoniec a vzápätí ešte dodal: „A chcel by som vidieť miesto, kde budem pochovaný.“ Sudca rozkázal, aby úradníci poslali telegram matke odsúdeného, aj keď mu bolo jasné, že pricestovať za svojim synom pred popravou určite nestihne. Žije vo Velenci, nevelkej maďarskej dedine kúsok od Stoličného Belehradu, viac ako 200 kilometrov od Bratislavy. Druhé želanie, návštevu cintorína, Pásek Bognárovi nesplnil. Toľkokrát sa už pokúsil z väzenia utiecť... Nikto neverí, že by to neurobil znovu, najmä teraz, keď už naozaj nemá čo stratiť.

Rozkážte si posledné jedlo, navrhol ešte sudca odsúdenému. Bognár požiadal o pečené bravčové mäso so zemiakmi a tvarohový múčnik. „A k tomu pivo?“ pýtal sa Pásek, no väzeň opäť mlčal. „Tak radšej víno?“ Bognár prikývol a na rozkaz sudcu dali súdni úradníci obed pripraviť v Plzenskej pivnici U Marešů, vychytenej krčme rovno oproti budove krajského súdu. „A ešte cigarety, však?“ pokúsil sa sudca odsúdenému ulahčiť posledné hodiny jeho života. Ten si vypýtal sportky: vždy mu chutili najviac, dokonca viac ako drahšie a populárne egyptky. Do cely mu ich priniesli dvadsaťpäť – na zvyšok života to musí stačiť.

Počas dňa začali na nádvorí krajského súdu, naľavo od prvej brány, asi dva metre od okien na prízemí, stavať šibenicu. Umiestnili ju tak, aby na ňu zo svojich ciel nemohli vidieť iní odsúdení. V bratislavskom väzení totiž práve sedeli aj viacerí prominenti, okrem iných známy ľudácky politik Vojtech Tuka, obvinený zo špionáže pre Maďarsko. Výhľad na miesto, kde sa ráno naplní zločincov osud, zostal len z kancelárií niektorých úradníkov a z chodby krajského súdu, no tieto miestnosti mali podľa rozhodnutia štátneho zastupiteľstva zostať od stredajšieho popoludnia až do skončenia popravy prázdne. Svedkami mali byť len tí, o ktorých rozhodnú úrady a ktorí dostanú vstupenku na nádvorie. Štátne zastupiteľstvo na túto drámu rozdalo presne 102 lístkov, najmä novinárom a rôznym štátnym úradníkom. Záujem Bratislavčanov prevyšoval možnosti, na nádvorie súdu by sa viac ľudí nezmestilo.

Prípravy netrvali dlho. Katovi pomocníci zaborili dva a pol metra vysokú dosku do zeme, pristavili k nej drevené schodisko so štyrmi schodmi – vysoké bolo asi 140 centimetrov – a na vrchol dosky umiestnili kladku a železný hák. Keď šibenicu dokončili, omotali okolo nej látku, aby až

do zajtrajšieho rána, keď bude poprava vykonaná, zostala zakrytá. Akoby potrebovali oponu, ktorej strhnutím odštartujú predstavenie.

O štvrtej popoludní prišiel za Bognárom kňaz. Miestnosť nášho musela pôsobiť stroho: zariadenie totiž dozorcovia volili tak, aby sa nič z neho nedalo využiť na prípadný útek či pokus o samovraždu. Než sem včera večer trestanca priviedli, namiesto posteľe priniesli iba vrece naplnené čerstvou slamou, na ktorom mal odsúdený spať, jeden stôl, dve stoličky a elektrickú lampu, ktorú nechali svietiť celú noc. Azda aby dočasného nájomníka potme netrápili vidiny a strach z popravy. Nič viac nepotreboval; nebol to hotel, ale cela smrti. *Siralomház*, ako sa hovorí v maďarčine.

Kňaz József Csibor bol pastorom kalvínskej Reformovanej kresťanskej cirkvi, ku ktorej sa hlásili najmä Maďari, či už žijúci v Československu, alebo Maďarsku. Bognár patril k reformovanej cirkvi tiež, i keď – a to si treba priznať – jeho život o hlbokej viere v Boha nevyppedal. Csibora určili, aby mu pred smrťou poskytol poslednú útechu a rozhrešenie.

Hovorili spolu celkom dlho. Kňaz Bognára presviedčal, aby sa kajal a olutoval všetko, čo za svoj život napáchal. Väzeň hodnú chvíľu vzdoroval, ale nakoniec sa, na Csiborovo prekvapenie, zlomil. Položil hlavu na stôl, rozplakal sa a asi desať minút bez slov vzlykal. Nakoniec ticho prehovoril. „Prosím, pán reverend, ak ma obesia, pomodlite sa za moju dušu... len raz,“ povedal. „Splníte odsúdenému jeho prosbu?“ Reverend prikývol a prisľúbil, že sa zaňho bude modliť – ako za hriešneho človeka, ktorý sa práve obrátil k Bohu. Bognár kňazovi nakoniec povedal aj to, čo doteraz odmietal. „*Minden, ami miatt elítéltek és amit én végig tagadtam, az igaz, elkövettem a bűnöket, amiért ma reggel fel fognak akasztani,*“ priznal po prvý raz v živote. „Všetko, z čoho som bol usvedčený a čo som popieral, je pravda. Spáchal som zločiny, za ktoré ma obesia.“

Medzitým prišiel do cely aj Koloman Borecký, advokát, ktorý zločinca vlani hájil pred bratislavskou porotou a potom aj na všetkých vyšších inštanciách, ktorým sa Bognárov prípad dostal na stôl. Ich vzťah nebol jednoduchý, ale nakoniec spolu prešli celú cestu od procesu cez rozsudok až sem: k tomuto poslednému večeru. Bognár poprosil aj svojho advokáta o odpustenie za to, ako sa k nemu v uplynulých mesiacoch správal. Potom sa upokojil, a ticho – akoby sám pre seba – začal hovoriť o svojom živote:

Moja matka neprodila vraha ani zločinca, ale slušného, jednoduchého človeka. Verte mi, nebyť svetovej vojny, nikdy by som sa sem nedostal. Až do mojej tridsiatky som nikdy nemal problém s úradmi. Neukradol som ani kurča, niežeby som okradol či zavraždil človeka. Vojna zničila moju rodinu a urobila zo mňa tuláka, nemal som ani na chlieb. Nie jednu podrážku topánok som zodral, čo som si hľadal prácu. Ale v továrňach pracovali za ľudí stroje a ja som si nemohol nájsť nič. A keď je človek hladný, dá sa nahovoriť na všetko.

Nie je to prvý raz, čo sa Bognár snažil presvedčať, že za to, čo sa z neho stalo, vlastne nemohol. Raz bola zodpovedná vojna, potom jeho komplici, inokedy rovno celá spoločnosť alebo aspoň vládnuca buržoázia. Vždy videl vinu v niekom inom, len nie v sebe.

Ako sa blížil večer, zločinec vybavil ešte niekoľko posledných povinností. Pár vecí, ktoré po ňom vo väzení zostanú, odkázal Alexandrovi Zolderovi, jednému zo svojich kumpánov, s ktorým sa zoznámil v Bratislave a ktorý sa za svoje vlastné zločiny pred súd ešte len postaví. Boreckého poprosil, aby dal vedieť bratovi žijúcemu v Maďarsku, nech Zolderovi pošle 1000 maďarských pengó – za to, čo preňho v Bratislave spravil, a aby sa mohol starať o jeho hrob.

„Nemohol by som byť pochovaný pri Blumentáli? Zolderovci neďaleko bývajú, mali by to kúsok...“ pýtal sa. Ale Borecký nevedel, kam jeho telo položia. Advokát a kalvínsky pastor potom zobrali ešte niekoľko listov, ktoré trestanec napísal: pre matku, brata a akúsi Češku, s ktorou si písal v Leopoldove. „Viacrát ma v listoch utešovala,“ vysvetlil. „Meno a adresa je na zadnej strane.“

Obaja najprv odovzdali listy väzenskému dozorcovi, aby prešli cenzúrou – taký bol úradný postup. Najsmutnejší bol ten, ktorý Bognár napísal svojej matke do Velenca. Aj ona si s ním užila svoje: počas nekonečného čakania na milosť sa vyhrážal, že ju zabije, ak ho z basy nedostane. No pri svojich posledných slovách už na hnev, krivdu a všetko dovtedajšie rozčúlenie zabudol. Písal ich s pátosom, netypickým pre zločinca, aký sa z neho stal:

Moja drahá matka, toto je môj posledný list. Píšem Ti ho ako kajúcne gesto. Odpúšťam Ti Tvoju tvrdohlavosť. Neplač za mnou, som šťastný, keď viem, že čítaš tento list. Moje sny ma nekonečne utešujú, takže smrť očakávam takmer s radosťou.

Ďalšie riadky venoval svojmu bratovi Jánosovi a jeho dvom deťom:

Neskrývaj pred nimi svoju lásku, ktorú som, žiaľ, ja ani v najmenšom nepocítil. Krutá dedinská výchova bola mojím najväčším trápením.

Išlo zrejme o narážku na jeho otca, ktorý zomrel pred rokmi a ktorý krátko po vojne Lajosa vyhnal z domu.

Uč svoje deti, drahý môj brat, všetkej Istivosti, ba aj darebáctvu. Tvárou v tvár dnešnému svetu to – ak nie dnes, tak časom – môžu potrebovať.

Bognár ukončil list spomienkou na armádu, v ktorej slúžil takmer desať rokov:

V duši objímam všetkých dobrých vojakov. Verím, že nebudú zatratení. Nech je s nimi aj zostane Boh aj jeho milujúci syn. Lajos Bognár, 31. októbra 1929 o 12. hodine napoludnie, Bratislava, cela smrti. P. S.: Neplačte, lebo by Vám to mohlo uškodiť.

Začalo sa zmrákať. Odsúdený cez zamrežované okno svojej cely sledoval, ako na mesto padá tma. Ešte raz sa obrátil k pastorovi Csiborovi a poprosil ho, aby počas najbližšej bohoslužby v kostole veriacim povedal, že sa vyznal zo svojich hriechov a zmieril sa s Bohom. „Povedzte im, že pre všetkých, ktorí oľutujú hriechy a obrátia sa k Bohu, bude smrť ľahká,“ vysvetlil pateticky. Keď sa advokát Borecký chystal na odchod, ešte naposledy ho zastavil. „V piatok je 1. novembra,“ povedal. „Mám narodeniny. Nemohli by môj trest odložiť o jeden deň?“ Obhajca sa najprv ticho pozeral na odsúdenca a nakoniec slúbil, že toto posledné želanie sa ešte pokúsi zariadiť. Zo súdnej väznice sa ponáhlal na poštu, odkiaľ poslal telegram do Prahy, kancelárii prezidenta republiky, so žiadosťou o odklad popravy.

Kalvínsky pastor József Csibor zostal v smutnej a strohej cele ešte aj večer. Bognár čoraz viac upadal do smútku, bol sentimentálny, miestami takmer blúznil. Kňazovi povedal, že už pred rokom mal v leopoldovskom väzení videnie, vďaka ktorému vedel, ako dopadne.

Zjavil sa mi Boh a ukázal mi šibenicu, na ktorej budem musieť zaplatiť za svoje hriechy... Vlastne to nebol Boh, len jeho posol. Nejaký svätec či anjel. Ani sám neviem. Mal šaty kávovej farby, bol bosý a tvár mal oholenú. Povedal mi, že smrť bude mojou milosťou.

O siedmej večer mu priniesli to isté jedlo, aké si objednal na obed: pečené mäso, zemiaky s uhorkou a pol litra vína. Za iných okolností by to vyzeralo ako slávnostná večera. Veď v piatok 1. novembra by naozaj oslávil narodeniny, 39 rokov.

ZLOČIN

Streda 30. marca 1927

Filiálka Považskej agrárnej a priemyselnej banky sa dala na hlavnom Masarykovom námestí vo Veľkej Bytči ľahko prehliadnúť. Banka s hlavným sídlom v neďalekej Žiline si svoju miestnu pobočku zriadila na prvom poschodí nenápadnej budovy, priamo nad Leimdörferovým obchodom so zmiešaným a koženým tovarom a hodinárstvom Lipa, hneď vedľa papiernictva a lekárne. Neďaleko stála katolícka fara a kostol. Námestie pôsobilo obyčajne. Dlažbu zatiaľ položili len priamo pred domami, ktoré jeho štvorcový pôdorys obkolesovali; zvyšok námestia vyplňala udupaná zem, sem-tam doplnená stromami. Pred hostincom a kaviarňou Jozefa Čmára, ktorý s pobočkou Považskej agrárnej a priemyselnej banky sedel, zvyklo stáť niekoľko odstavených automobilov. Azda jediný, čo veľkobyččianske námestie ozvlášťovalo, bol potôčik, ktorý sa tiahol jeho stredom.

V porovnaní s honosnou pobočkou konkurenčnej Tatra banky, ktorá začiatkom 20. rokov vyrástla na tom istom námestí, s popisným číslom 157, mala agrárna banka skromnejšie miestnosti. Zákazníci sa k nim museli dostať cez veľmi úzku

Námestie vo Veľkej Bytči s Považskou agrárnou a priemyselnou bankou, ktorá sídlila v budove napravo od hostinca, na prvom poschodí

bránu na konci domu, po schodisku, ktoré stavitelia schovali za múrmi budovy. O niekoľko rokov neskôr sa banka presťahuje na druhú stranu námestia, len dve budovy od svojej hlavnej konkurencie, a ako adresu si bude uvádzať „Masarykovo námestie 161“. Ale to sa stane až po udalostiach, ktoré veľkobyťčiansku pobočku banky preslávia.

Miestni mali na rozlíšenie oboch peňažných ústavov jednoduchý kľúč: Tatra banku, ktorú založil v roku 1884 finančník Rudolf Krupec v Turčianskom Svätom Martine, nazývali bankou „slovenskou“. Považskú agrárnu a priemyselnú banku, založenú v roku 1901 v Žiline ešte pod názvom „Vágvölgyi Agrár és Iparbank“, zase volali bankou „maďarskou“ – alebo, vzhľadom na pôvod zamestnancov jej veľkobyťčianskej filiálky, aj bankou „židovskou“. V porovnaní s Tatra bankou, najväčším bankovým domom na Slovensku s vyše štyrmi

Námestie vo Veľkej Bytči s budovou Tatra banky uprostred. Honosná Tatra banka stála na opačnej strane námestia ako Považská agrárna a priemyselná banka.

desiatkami pobočiek, išlo síce o malý, ale po väčšinu času prosperujúci podnik. „Považská agrárna a priemyselná banka prevádza všetky bankové obchody,“ oznamoval inzerát, pravidelne zverejňovaný v Robotníckych novinách. Mala tri filiálky, okrem Veľkej Bytče ešte aj v Čadci a Považskej Bystrici, a pomáhala financovať napríklad Žilinskú celulóžku. Medzi jej klientov patrili nielen obyčajní ľudia z mesta a okolia, ktorí sem často chodievali po drobné pôžičky; peniaze si tu uložili viaceré drevárske podniky zo severného Slovenska vrátane najväčšej veľkobytčianskej parnej pily, ktorú ešte za Uhorska vlastnil barón Leopold Popper. Teraz ju mal v nájme drevokupec Ľudovít Holzmann a zamestnával v nej takmer 50 ľudí.

Veľká Bytča bola síce okresným mestečkom (sídliť tu okresný súd, veliteľstvo četníctva, daňový a aj ďalšie úrady),

Oslavy 10. výročia Československej republiky na námestí vo Veľkej Bytči v roku 1928

ale inak nie veľmi významným. O pár dní o nej v brnianskych Lidových novinách budú písať ako o „krotkej, záveternej lokalite, kde sa jakživ nič nedialo a nedeje“. Žilo tu okolo tritisíc obyvateľov, poväčšine Slovákov, ktorí sa však pri sčítaní obyvateľstva v roku 1921 prihlásili k jednotnému „československému“ národu. Iná vhodná kolónka vlastne na formulári ani nebola. Najväčšiu menšinu vo Veľkej Bytči tvorili Židia: k tejto národnosti a zároveň náboženstvu sa hlásila približne desatina obyvateľstva.

Je paradoxné, že takéto malé mesto malo v prívlastku slovo „veľká“. O dve dekády neskôr, v roku 1946, sa Veľká Bytča spojí s Malou Bytčou a Hliníkom nad Váhom, a zostane jednoducho Bytčou.

Život sa odohrával najmä na námestí, ktoré sa rozprestieralo neďaleko bytčianskeho kaštieľa, postaveného v 16. storočí Františkom Thurzom. Mnohých obyvateľov v meste živilo drevo: pracovali v okolitých lesoch, na pílach alebo v zápalkárni,

ktorú v roku 1878 založili podnikatelia Reich a Steiner. Z píl bola síce najväčšia tá Holzmannova, ale drevo z okolitých hôr spracúvali aj ďalšie. V roku 1919 vznikla ďalšia parná píla Ferdinanda Adamíka, postavená v blízkosti železného mosta na Váhu, ktorý Veľkou Bytčou pretekal. V meste fungoval aj pivovar, tehelňa, továreň bratov Hornovcov, ktorá spracovávala kožu, a firma Kovas, ktorá vyrábala kovový nábytok, záclonové tyče a drôtené matrace. Továrnik Július Schlesinger tu zasa po prevrate založil podnik na výrobu kief a štetiek, kde zamestnával asi 40 ľudí. A to je takmer všetko. Ak by si mal skúsený zločinec na mape vybrať miesto, kde podnikne lúpež, ktorou bude nasledujúci týždeň žiť celá republika, asi ťažko by svoj prst zabodol práve sem. Ešte menej pravdepodobné je, že by mu prišla na um pobočka neznámej banky, ktorá ani nemá výklad do ulice a ktorú by bez veľkého vývesného štítu s textom „Považská agrárna a priemyselná banka, úč. spol. v Žiline, filiálka Veľká Bytča“ na veľkobytčianskom námestí zrejme ani nenašiel.

A predsa sa to stalo.

Mohlo byť asi šesť hodín ráno, keď sa bývalý kočiš Rudolf Andrassy vypravil na bratislavskú železničnú stanicu. So ženou Annou a dvomi malými deťmi žili na pravom brehu Dunaja, na Topolovej ulici v Petržalke, i keď pochádzal z Pustých Úľan. Keď sa s manželkou lúčili, povedal jej, že ide za prácou do Trenčína a že sa vráti večer. Zabalila mu kúsok salámy a chlieb, ale tomu, že by si mohol nájsť poriadnu robotu, sa jej verilo ťažko. Naposledy sa živil čistením záchodov, no lepšie mu išli krádeže.

Andrassy sa narodil 4. apríla 1900. Meral 167 centimetrov, čo by niekto v budúcnosti mohol vyhodnotiť tak, že patril skôr k nízkym mužom; no vo väzenskej karte mal pri kolónke „vzrast“ zapísanú poznámku „stredný“. Československí